

Це можлива й доступна логіка досліджень мікроценозів у їхній природній архітектурі. Поки що створено тільки нову технологію повного доступу до природних мікроценозів і реалізовано перший етап їхнього вивчення — візуалізація, визначення розташування, взаєморозташування, контактів, форм і розмірів компонентів мікроценозів, тобто феноменологічний етап. Але все завжди починається зі створення нових технологій доступу до об'єктів, а потім і феноменології. Саме ці два перші кроки сьогодні й зроблено — двері у світ архітектури і складу природних мікроценозів відчинено.

Виноградский С.Н. Микробиология почвы. — М.: Изд-во АН СССР, 1952. — 792 с.

Громов Б.В. Строение бактерий. — Л.: Изд-во ЛГУ, 1985. — 190 с.

Никитин Д.И., Васильева Л.В., Лохмачева Р.А. Новые редкие формы почвенных микроорганизмов. — М.: «Наука», 1966. —

Buckley D. H. & Schmidt T. M. Diversity and dynamics of microbial communities in soils from agro-ecosystems. *Environmental // Microbiology*. — 2003. — № 5(6). — P. 441–452.

Gregory P.J. Roots, rhizosphere and soil: the route to a better understanding of soil science? // *European Journal of Soil Science*. — 2006. — № 57. — P. 2–12.

Kaplan R.W. On the numbers of external, extinct and possible species of organisms // *Biol. Zbl.* — 1985. — № 104. — P. 647–653.

Perfil'ev B.V. & Gabe D. R. Translated [from the Russian] by J. M. Shewan. Capillary methods of investigating micro-organisms. — Publisher: Edinburgh, 1969. —

В. Кордюм В, О. Мошинець, М. Цапенко, Н. Адамчук-Чала, Д. Іродов, В. Андрієнко

АРХІТЕКТУРА МІКРОЦЕНОЗІВ — СВІТ НЕВІДОМОГО

Резюме

У статті проаналізовано логіку вивчення мікроценозів у їхній природній архітектурі. Описано нові можливості дослідження організмів, які відкриваються завдяки сучасним технологіям у мікробіології.

V. Kordyum, O. Moshynets, M. Tsapenko, N. Adamchuk-Chala, D. Irodov, V. Andriyenko

MICROCENOSIS ARCHITECTURE — THE UNKNOWN WORLD

Summary

The logic of microcenosis study in their natural architecture is analyzed in the article. The new opportunities of microorganism investigation that are possible due to modern technologies in microbiology are described.

Ю. ШЕМШУЧЕНКО, Т. МІЛОВА

СВОБОДА НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ ЯК КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

У стратегії інноваційного розвитку акцентовано увагу на творчій особистості і державних інвестиціях у людський капітал. Новаторська творча діяльність людини забезпечує прогрес світової економіки, створення та впровадження новітніх технологій і розробок, підвищення життєвого рівня. Курс на інноваційний розвиток проголошено і в нашій державі, однак, за даними Інституту економіки та прогнозування НАН України, рівень фінансування наукових розроблень у нас поступається показникові, який мали розвинені країни ще на початку 90-х років минулого століття. У цьому контексті тема реалізації конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості дуже актуальна з огляду як на економічні, так і на правові аспекти проблеми.

© ШЕМШУЧЕНКО Юрій Сергійович. Академік НАН України. Директор Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

МІЛОВА Тетяна Миколаївна. Аспірантка цього інституту (Київ). 2008.

Реалізація конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості здійснюється в різних організаційних формах, що передбачають можливість безперешкодних занять інтелектуальною діяльністю, спрямованою на одержання і використання нових знань. Відповідно до чинного законодавства виділимо такі організаційні форми реалізації цього права, як: академічні наукові установи та організації, вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації та громадські організації в науковій сфері діяльності.

Проблеми реалізації права на свободу наукової творчості проаналізовано в юридичній літературі ще за радянських часів, зокрема в працях В.О. Рассудовського, В.П. Рассохіна, Ю.Х. Копелевич, Є.П. Ожигової [1]. Такі дослідження науковці проводять і в сучасний період. На пострадянському терені привертають увагу праці В.В. Лапасової, В.М. Ліхтенштейна, Ю.С. Осипова, А.П. Войновича та ін [2]. З числа провідних українських учених проблеми правового статусу Національної академії наук України, галузевих академій, науководослідних установ щодо свободи наукової творчості досліджують Ю.С. Шемшученко, І.Б. Усенко, В.А. Чехович, М.В. Оніщук, В.П. Нагребельний, В.К. Сидоренко, П.В. Дмитренко, А.О. Селіванов, В.П. Семиноженко та ін. [3].

У межах цієї проблематики проаналізуємо сучасний стан справ з урахуванням змін до законодавства та перспектив його подальшого вдосконалення саме в контексті забезпечення реалізації цього права на свободу наукової творчості.

Відповідно до чинного законодавства наукова установа (науково-дослідна, науково-технічна) є юридичною особою незалежно від форми власності, що створена в установленому законодавством порядку, для якої наукова або науково-технічна діяльність є основною і становить понад 70 від-

сотків загального річного обсягу виконаних робіт [4]. Так, станом на 2006 рік в Україні діяли 173 наукові установи (2001 р. — 166, 2003 р. — 169) [5]. Залежно від форми власності й фінансування (бюджетне чи позабюджетне) установи поділяються на державні та недержавні. Державні наукові установи створюють, реорганізують і ліквідовують у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [6].

Головне місце серед конкретних форм реалізації права людини й громадянина на свободу наукової творчості в Україні посідає Національна академія наук. Правовий статус Академії визначають закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про особливості правового режиму діяльності Національної академії наук України, галузевих академій наук та статусу їхнього майнового комплексу», укази Президента України «Про державну підтримку наукової діяльності Академії наук України», «Про забезпечення діяльності та розвитку Академії наук України» та інші нормативні акти, а також її Статут.

Національна академія наук України — найвища державна наукова організація України, заснована на державній власності, що користується правами самоврядності й діє відповідно до чинного законодавства та Статуту. Під самоврядністю академії розуміємо самостійне визначення тематики досліджень, своєї структури, вирішення науково-організаційних, господарських, кадрових питань, здійснення міжнародних наукових зв'язків [7], а також виборність та колегіальність органів управління, здійснення Загальними зборами НАН України функцій найвищого органу управління [8].

Особливості правового статусу Національної академії наук України, а саме відсутність чіткої належності її до державної чи громадської організації, викликали тривалі дискусії. На наш погляд, у цьому питанні слушною видається думка, що Акаде-

мія наук створена з ініціативи держави як корпорація вчених, основним завданням якої є розвиток фундаментальної науки на користь суспільства і держави [9]. Відповідно доцільно визнавати Національну академію наук України державною установою з громадськими формами наукового самоврядування, що передбачені чинним законодавством. Такий підхід простежується і стосовно визначення правового статусу галузевих академій наук — Української академії аграрних наук, Академії медичних наук України, Академії педагогічних наук України, Академії правових наук України, Академії мистецтв України.

Поєднання в статусі академій наук рис державної та громадської установи, а саме державної власності, бюджетного фінансування та самоврядування досить вдале з погляду управління творчою працею науковців. Такий підхід позитивно впливає на реалізацію складових елементів права на свободу наукової творчості в межах статутної діяльності академій наук.

Головна ж загроза в реалізації права на свободу наукової творчості, на нашу думку, полягає не в діяльності наукових установ, хоча це теж досить важливо, а в державному управлінні науковою та науково-технічною діяльністю академій. Враховуючи особливість та важливість такого управління, воно повинно здійснюватися згідно з чинним законодавством України і не порушувати свободи наукової творчості та самоврядності наукових установ у розв'язанні питань статутної діяльності.

Найвагомішим важелем у державному управлінні науковими установами є, безперечно, бюджетне фінансування, що безпосередньо впливає на ефективність реалізації статутних цілей державних наукових установ та на можливість повної реалізації такого важливого елемента права на свободу наукової творчості, як право на вибір наукової тематики. Оскільки недостат-

не фінансування державних наукових установ впливає на стан їхньої матеріально-технічної бази (наявність необхідного обладнання, реактивів тощо), що призводить до обмеження спектра нових наукових досліджень або навіть до закриття вже наявних наукових проектів.

Нині державне фінансування наукової сфери перебуває в процесі становлення. Так, з 1996 до 1998 року тенденція фінансування науки зменшувалася від 0,45% до 0,34 % ВВП [10]. У 1999 році воно становило 1%, а у 2000 році — 1,35 % ВВП. Відповідно до ч. 2 ст. 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» сьогодні обсяг фінансових витрат держави на розвиток науки має становити 1,7 % ВВП. Більшість науковців відзначає, що навіть такий показник не здатний розв'язати основні проблеми в науковій сфері, хоча й може дещо поліпшити ситуацію. Такі показники фінансування науки в розвинених країнах значно вищі, зокрема, у США — 2,05 %, у Японії — 2,75 %, в Ізраїлі — 3,5 % [11]. Безпосередні ж витрати на одного науковця в Україні становлять 2 тис. доларів щорічно, тоді як у деяких європейських країнах, США, Японії на одного науковця припадає щорічно 100-200 тис. доларів [12]. У сучасних умовах інноваційно-технологічного процесу такий підхід, безперечно, не виправданий.

Відомо, що законодавство України передбачає можливість фінансування академій на основі інших джерел, не заборонених законом, але цей напрям у сучасних умовах теж викликає багато суперечностей та проблем.

До складу академій можуть входити наукові установи, підприємства, організації, об'єкти соціальної сфери, що забезпечують їхню діяльність. Основною ланкою науково-дослідної діяльності й організаційної структури Національної академії наук України є науково-дослідний інститут

НАН України та прирівняні до нього наукові установи (обсерваторії, ботанічні сади, бібліотеки тощо), статус якого визначають «Основні принципи організації та діяльності науково-дослідного інституту Національної академії наук України» [13].

З метою розв'язання ряду найважливіших завдань розвитку науково-технічного потенціалу загальнодержавного значення, економічної та соціальної сфери, підтримки все-світньо визнаних досліджень певним установам та організаціям надано статус Національного наукового центру. Цього статусу можуть набути науково-дослідні (науково-технічні) установи, вищі навчальні заклади IV рівня акредитації (об'єднання науково-дослідних, науково-технічних установ або вищих навчальних закладів IV рівня акредитації), що здійснюють комплексні наукові дослідження загальнодержавного значення, визнані на світовому рівні [14].

На відміну від традиційних НДІ, наукові центри є автономнішими структурами. Для них характерна більша питома вага прикладних наукових досліджень порівняно з фундаментальними. Центри тісніше взаємодіють з державними органами та громадськими, неурядовими, структурами. Вони працюють переважно на умовах самофінансування на контрактній основі [15].

Реалізація конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості в цілому та його складових елементів зокрема в межах наукових установ здійснюється через їхні безпосередні права.

Виділимо такі основні групи прав наукових установ: права щодо здійснення безпосередньої наукової чи науково-технічної діяльності; права щодо науково-організаційних питань; права у сфері господарської діяльності.

Серед прав, які пов'язані із здійсненням науково- чи науково-технічної діяльності, можна назвати такі, як: 1) визначення перспективних напрямів наукової і науково-

технічної діяльності; 2) наукове і науково-технічне оцінювання тематики та результатів науково-дослідних робіт; 3) вивчення, аналіз та узагальнення досягнень світової науки за своїм профілем і визначення можливості їхнього використання в матеріальній і духовній сферах життя суспільства; 4) право брати участь у розробленні й реалізації міжнародних програм і проектів; 5) право проводити конференції, наради, симпозіуми, виставки, наукові школи, у тому числі міжнародні тощо.

До прав наукових установ щодо науково-організаційних питань належать: 1) розгляд і затвердження поточних планів наукових досліджень; 2) затвердження тем дисертацій здобувачів та аспірантів, їхніх наукових керівників (консультантів); 3) затвердження результатів атестації наукових працівників; 4) обрання за конкурсом на вакантні посади наукових працівників та ін.

Права у сфері господарської діяльності передбачають: 1) право набувати майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності (науково-дослідні, дослідно-конструкторські розробки, винаходи тощо); 2) право реалізувати на внутрішньому і зовнішньому ринках об'єкти інтелектуальної власності, що належать установі; 3) право надавати науково-технічні послуги, здійснювати рекламні заходи; 4) право створювати фонди соціального захисту науковців відповідно до чинного законодавства тощо.

Право на свободу наукової творчості може реалізуватися також у формі діяльності *вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації* (університети, академії, інститути), оскільки наукова і науково-технічна діяльність є не лише одним із головних завдань цих навчальних закладів, а й невід'ємною складовою частиною їхнього навчального процесу.

Станом на 2007 рік в Україні нараховувалося 358 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації (державної та при-

ватної форм власності) [16]. Причому помітна тенденція до зростання їхньої кількості, зокрема: у 2005 р. їх нараховувалося 347, у 2000 р. — 313, у 1991 р. — 156 [17].

Наукову і науково-технічну діяльність у системі вищої освіти здійснюють відповідно до законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Таку діяльність реалізують спеціальні наукові підрозділи, до яких можуть належати науково-дослідні лабораторії, сектори наукових досліджень, колективи кафедр з окремими науково-педагогічними, науковими та науково-технічними працівниками. До проведення наукових досліджень у вищому навчальному закладі залучають як штатних працівників (викладачів, науковців, інженерів, робітників), так і докторантів, аспірантів, студентів [18].

Наукову та науково-технічну діяльність у вищих навчальних закладах здійснюють на основі договорів, контрактів, замовлень, програм, проектів та з власної ініціативи.

Важливо відзначити, що ст. 16 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» поширює на вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації права, передбачені цим Законом для наукових установ.

У цьому аспекті важлива така теза: для академічних наукових установ проведення наукових досліджень є найголовнішим напрямом діяльності, тоді як для вищих навчальних закладів це лише один із напрямів діяльності, головним із яких є навчання студентів. Такі акценти в сучасному механізмі реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості слід врахувати в подальших інтеграційних процесах у вітчизняному освітньо-науковому просторі.

Однією з конкретних форм реалізації конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості є створення та діяльність *громадських організацій у науковій сфері*. Конституція України

(стаття 36) закріпила за громадянами право на свободу об'єднання в громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення інтересів, зокрема в науковій сфері, за винятком обмежень, установлених законом задля національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Крім того, чинне законодавство України обмежує створення і діяльність організацій, метою яких є: зміна шляхом насильства конституційного ладу і в будь-якій протизаконній формі територіальної цілісності держави; загроза безпеці держави у формі ведення діяльності на користь іноземних держав; пропаганда війни, насильства чи жорстокості, фашизму та неофашизму; розпалювання національної та релігійної ворожнечі; створення незаконних воєнізованих формувань; обмеження загально визнаних прав людини [19].

Порядок створення та діяльність громадських наукових організацій регламентують закони України «Про об'єднання громадян» та «Про наукову і науково-технічну діяльність». Громадські наукові організації — це насамперед об'єднання громадян. Тому відповідні структури наслідують усі правові ознаки таких утворень, а саме: метою їх створення і діяльності є задоволення і захист своїх законних спільних інтересів, зокрема в науковій сфері; їх створюють на добровільній основі; вони діють на основі рівноправності своїх членів (учасників) та принципу самоврядування, тобто спільного прийняття рішень та їх реалізації; організації діють на основі статутного документа (статуту або положення); члени організації мають певні права та обов'язки відповідно до статутного документа та законодавства України тощо.

Громадські наукові організації виокремлюються зі спектра інших громадських об'єднань своїми особливими ознаками, зо-

крема: а) метою їхньої діяльності автоматично виступає не лише задоволення власних наукових потреб, але й потреб усього наукового товариства як національного, так і світового; б) принцип гласності в діяльності громадських наукових організацій набуває особливого значення та проявляється у взаємній координації науково-дослідної роботи вчених та обміні досвідом; в) тісна взаємодія держави з такими організаціями та її безпосереднє зацікавлення в активізації діяльності громадських наукових організацій.

Останнє твердження передбачає передусім спільну діяльність держави та громадських наукових організацій, результати наукових досліджень і дивіденди, які одержує держава від діяльності цих організацій, що впливає на рівень інноваційного розвитку та імідж країни в цілому. Відповідно до чинного законодавства органи державної влади можуть залучати громадські наукові організації за їхньою згодою до участі в підготовці та реалізації рішень щодо наукової і науково-технічної діяльності, наукової і науково-технічної експертизи, науково-технічних програм, проектів і розроблень та у взаємодії з ними інформувати населення про безпеку, екологічну чистоту, економічну та соціальну значущість, екологічні та соціально-економічні наслідки реалізації відповідних програм, проектів і розроблень [20].

Правовий статус громадських наукових організацій закріплено в Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність». Так, згідно зі ст. 17 вказаного закону, *громадські наукові організації* є об'єднаннями вчених для цілеспрямованого розвитку відповідних напрямів науки, захисту фахових інтересів, взаємної координації науково-дослідної роботи, обміну досвідом.

Громадські наукові організації можуть створювати тимчасові наукові колективи, утворювати для виконання статутних за-

вдань науково-дослідні, проектно-конструкторські, експертні, консалтингові, пошукові організації, відповідно до законодавства України співпрацювати з іноземними та міжнародними організаціями, бути колективними членами міжнародних науково-фахових об'єднань, спілок, товариств.

Виходячи з цього, громадські наукові організації є добровільними об'єднаннями громадян у науковій сфері, які створені на основі єдності інтересів з метою цілеспрямованого розвитку відповідних напрямів науки, захисту фахових інтересів, взаємної координації науково-дослідної роботи, обміну досвідом.

Чинне законодавство України не визначає види громадських наукових організацій, але оскільки вони підпадають під статус об'єднань громадян, то за основу їхньої класифікації можна взяти окремі критерії, що характерні для більшості громадських організацій [21].

Виділимо такі наукові громадські організації: за статусом і територією дії (міжнародні, всеукраїнські, місцеві); за організаційною структурою (організації з принципом вільного членства та організації з фіксованим членством); за характером членства (організації з індивідуальним членством, організації з колективним членством, змішані); за порядком легалізації (створені шляхом державної реєстрації або шляхом повідомлення про своє заснування). За організаційно-правовою формою та найменуванням розрізняють також громадську організацію, громадський рух, асоціацію, спілку, конгрес, об'єднання, громадський фонд, товариство, громадську установу тощо.

Так, наприклад, сьогодні в Україні діють такі потужні громадські наукові організації зі всеукраїнським статусом, як Академія наук вищої школи, Українська федерація вчених, Українська федерація інформатики, Науково-просвітницький центр «Екологія. Наука. Техніка»; з міжнародним ста-

тусом — Міжнародна асоціація академії наук та ін. Цим, безперечно, розширюються можливості особистості для реалізації права на свободу наукової творчості.

Підсумовуючи, можна зробити такі висновки:

— чинне законодавство України визначає такі організаційні форми реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості, як: академічні наукові установи та організації, вищі навчальні заклади III—IV рівнів акредитації та громадські організації в науковій сфері, провідне місце серед яких посідає Національна академія наук України;

— реалізація права людини і громадянина на свободу наукової творчості в системі наукових установ та організацій здійснюється через безпосередні права останніх, серед яких: права щодо здійснення безпосередньої наукової чи науково-технічної діяльності; права наукових установ щодо науково-організаційних питань; права у сфері господарської діяльності;

— виходячи з потреб сучасного розвитку українського суспільства щодо забезпечення реалізації права людини і громадянина на свободу наукової творчості, специфіки наукової діяльності, активізації діяльності громадських наукових організацій та їхньої взаємодії з державою, на нашу думку, варто було б конкретизувати в Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» як сам статус таких організацій, їхні особливості, так і їхні основні види, а в перспективі навіть прийняти новий Закон України «Про громадські наукові організації», де передбачити найсуттєвіші аспекти створення і діяльності цих організацій, права та обов'язки їхніх членів тощо.

1. *Рассудовский В.А.* Государственная организация науки в СССР (правовые вопросы). — М.: Юридическая литература, 1971. — 248 с.; Право и управление научными организациями / Отв. ред. В.А. Рассудовский, В.П. Рассохин. — М.: Издательство «Наука»,

1980. — 344 с.; Копелевич Ю.Х., Ожигова Е.П. Научные академии стран Западной Европы и Северной Америки. — Л.: Наука, 1989. — 416 с.

2. Законодательство о науке: Современное состояние и перспективы развития / Отв. ред. д. ю. н. В.В. Лапаева. — М.: Норма, 2004. — 400 с.; Лихтенштейн В.М. Фундаментальная наука и высшая школа России (Препр. докл.) / В.М. Лихтенштейн; Ин-т экономики РАН, Центр соц.-экон. проблем федерализма. — М., 2003. — 71 с.; Осипов Ю.С. Наука и общество = Science and society / Ю. С. Осипов. — М.: Наука, 2006. — 576 с.; Войнович А.П. Наука: Проблемы и некоторые предложения [Электронный ресурс] // Белорусский партизан. — 2007. — 21 июня. Режим доступа до журн.: <http://www.belaruspartisan.org/bp-forte>.
3. Правовий статус Академії наук України. Історія та сучасність / АН України. Ін-т д-ви і права ім. В.М. Корецького / Ред. Ю.С. Шемшученко. — К.: Наук. думка, 1993. — 300 с.; Сидоренко В.К., Дмитренко П.В. Основи наукових досліджень: Навч. посібн. для вищих педагогічних закладів освіти. — К.: РННЦ «ДІНІТ», 2000. — С.33—50; Селіванов А.О. Наука і закон. Перший досвід системного аналізу законодавства у сфері науки і науково-технічної діяльності. — К.: Логос, 2003. — 264 с.; Семиноженко В.П. «Реформа НАНУ: можно разговаривать, а можно и доразговариваться...» // Наука та наукознавство. — 2004. — № 4. — С.5—11.
4. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII. У ред. від 12.01.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 12. — Ст. 165. — С. 1.
5. Національна академія наук України. Короткий річний звіт 2006. — К.: Вид-во «Март», 2006. — С. 26. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт НАН України: <http://www.nas.gov.ua/nas/Reports/default.aspx>.
6. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання створення, реорганізації та ліквідації державних наукових установ» від 14.04.1997 р. — № 321.
7. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII. У ред. від 12.01.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 12. — Ст.165. — С. 15.
8. Статут Національної академії наук України (Затв. Загальними Зборами Національної академії наук України 5 квітня 2002 р., зареєстровано Міністерством юстиції України 11 червня 2002 р., наказ № 47/5. — п. 2 ст. 7 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт НАН України: <http://www.nas.gov.ua/NAS/ReferenceBook/rules>.
9. Правовий статус Академії наук України. Історія та сучасність / АН України. Ін-т д-ви і права ім. В.М. Корецького / Ред. Ю.С. Шемшученко. — К.: Наук. думка, 1993. — С.122.

10. Постанова ВРУ про стан фінансування науково-технічної сфери в державі від 16.06.1999 р. № 746-XIV: <http://zakon.rada.gov.ua>.
11. Дробноход М. Наукова сфера України в контексті реформування // Освіта і управління. — 2007. — Т.10. — № 1. — С.10.
12. Там само. — С. 9. (С. 8–17).
13. Основні принципи організації та діяльності науково-дослідного інституту Національної академії наук України: Затверджено Постановою Президії НАН України від 25 червня 2002 р. № 159.
14. Положення про національний науковий центр: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 19 березня 1994 р. № 174.
15. Шемшученко Ю.С. Нові організаційні форми здійснення правознавчих наукових досліджень // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. — К., 2002. — Вип. 13. — С. 3.
16. Вища школа України в цифрах // Дзеркало тижня. — 2007. — 24–30 березня. — № 11. — С. 1.
17. Вища освіта і наука — найважливіші сфери відповідальності громадянського суспільства та основа інноваційного розвитку: Інформаційно-аналітичні матеріали до засідання підсумкової колегії Міністерства освіти і науки 24 березня 2005 року. — К.: Міністерство освіти і науки України, 2005. — С.16.
18. Закон України «Про вищу освіту». Науково-практичний коментар / За заг. ред. В.Г. Кременя. — К., 2002. — С. 281.
19. Закон України «Про об'єднання громадян» від 16.06.1992. №2460-XII. У ред. від 04.03.2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — №34. — Ст. 504. — С. 4.
20. Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р. № 1977-XII. У ред. від 12.01.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 12. — Ст.165. — С. 18.

21. Ващук О.М. Конституційно-правовий статус громадських організацій в Україні: Дис... к. ю. н. Рукопис. — К., 2004. — С. 108–110.

Ю. Шемшученко, Т. Мілова

СВОБОДА НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ ЯК КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Резюме

У статті розкрито основні форми реалізації конституційного права людини і громадянина на свободу наукової творчості в Україні, зокрема діяльність академічних наукових установ та організацій, вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та громадських наукових організацій. Досліджено проблеми та перспективи функціонування зазначених форм в умовах реформування освітньо-наукового простору. Проаналізовано окремі проблеми законодавчого регулювання статусу та діяльності Національної академії наук України та її структурних підрозділів, громадських наукових організацій і шляхи їх розв'язання.

Yu. Shemshuchenko, T. Milova

FREEDOM OF SCIENTIFIC CREATIVE WORK AS CONSTITUTIONAL RIGHT OF A PERSON AND A CITIZEN

Summary

The main forms of realization of constitutional right of a person and a citizen on scientific creative work in Ukraine are described, in particular, activity of academic educational institutions of the III-IV accreditation level and civil scientific organizations. The problems and prospects of the aforementioned forms functioning in conditions of scientific and educational space reformation are investigated. Some questions of legislative regulation of the National academy of science of Ukraine and its structural units, civil scientific organizations status and activity are analyzed as well as the ways of these questions solving.